

Portrett

Finlands Anne Berner: Vi må ikke miste retten til å bevege oss fritt i Norden

Nyhet

Udsatte borgere skal tettere på arbeidsmarkedet

Leder

Leder: Mer samarbeid, ikke mere splittelse

Nyhet

Kick-off for "Hur mår du Norden?"

08. Februar 2016

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 1/2016

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 1/2016

Tema: Hur mår du Norden?

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet Høgskolen i
Oslo og Akershus Postboks 4 St. Olavs
plass 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet HIOA,
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Berit Kvam

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Leder: Mer samarbeid, ikke mere splittelse.....	3
Hållbarhet kräver demokratisk grund och har en hög prislapp	4
Kick-off for "Hur mår du Norden?"	6
När mångfalden bryts upp i ännu fler nyanser	9
Kunst, kultur og det gode liv	12
Islands välfärdsvakt dämpade krisen och ledde till starkare nordiskt samarbete.....	15
Finlands Anne Berner: Vi må ikke miste retten til å bevege oss fritt i Norden.....	17
Udsatte borgere skal tættere på arbejdsmarkedet	21
Arbetskonflikt på isländskt smältverk - ett hot mot landets avtalsmodell?	23
Nu sätts den svenska avtalsmodellen på prov	25
Norden vill stoppa oönskade konsekvenser av EU:s regler om sociala förmåner.....	27
Dansen, ölen och makten	29

Leder: Mer samarbeid, ikke mere splittelse

Hur mår du, Norden? spør Finland ved avsparket for det finske formannskapet i Nordisk ministerråd. Gjennom sitt program vil de fremme spennende møter og nye tanker. Fremtiden handler om å finne nye samarbeidsformer på kryss og tvers av fag og landegrenser. Norden vil ha nye perspektiver på nye utfordringer. Hvorfor?

LEDER

08.02.2016

AV BERIT KVAM

Den nordiske modellen er under press. Økonomisk krise og et arbeidsliv i omstilling, en rekordhøy tilstrømming av flyktninger, innvandring og integrering, et aldrende samfunn og unge som ikke slipper til er stikkord for utfordringene.

Nye tendenser og fenomener krever nye svar og handling for å bevare velferdssamfunnet. Slik begrunner Finland det treårige prosjektet de har prioritert under formannskapet i Nordisk ministerråd 2016: «Et åpent og innovativt Norden med mennesker som har det bra 2020 – Like muligheter til velferd, utdanning, kultur og arbeid».

Første skritt er å gjøre en tverrsektoriell bakgrunnsanalyse der man gjennomgår forskning og utredninger fra 2011 og fremover. Hensikten er å få et helhetsbilde av det nordiske velferdspolitiske samarbeidet. Bakgrunnsanalysen skal så danne utgangspunktet for et mer målrettet tverrsektorielt og grenseløst samarbeid. Målet er å oppnå bedre resultater, større effektivitet og gjennomslagskraft.

Et likestilt og inkluderende arbeidsliv med høy deltakelse av både kvinner og menn er fundamentet for velferden i Norden. Den nordiske arbeidslivsmodellen er basert på tillit, drevet frem av forhandlingsdemokratiet mellom partene i arbeidslivet og med myndighetene, kort vei mellom ledelse og ansatte, kontroll over egen arbeidssituasjon, små inntektsforskjeller og høy produktivitet. Dette finjusterte systemet er utsatt hvis svart arbeid og useriøse arbeidsforhold, et B- og et C-lag og økte inntektsforskjeller får vokse frem. Tillit er sårbart.

Finlands formannskap vil finne nye samarbeidsformer for å få til en bærekraftig utvikling av den nordiske velferdsstaten. Bærekraften skal bygge på Nordens styrker. Her er respekt for arbeidslivets spilleregler og den nordiske arbeidslivsmodellen en bærebjelke i samspillet med utdanning, kultur og helse i velferdssamfunnet.

Se alle artiklene i tema

Hållbarhet kräver demokratisk grund och har en hög prislapp

De nordiska länderna är föregångare inom hållbar utveckling och välfärd vilka står på en grund byggd av fungerande demokrati. Det var ett av de centrala budskapen när Finland ordnade sin första konferens under ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2016.

INNSIKT

08.02.2016

TEXT: CARL-GUSTAF LINDÉN

AIN valde att följa expertdebatten om ”socialt hållbar utveckling och välfärdsstaten” där de nordiska länderna placerades in i ett internationellt perspektiv. Ralf Ekebon, konsultativ tjänsteman vid social- och hälsovårdsministeriet i Helsingfors ville förankra ett centralt ord i diskussionen.

- Vi ska inte förstå ordet social som aspekter som hänger samman med individer och samfund utan vi ska förstå det som en beteckning för hur samhället fungerar i allmänhet och får sin form.

Han noterade att institutioner och kultur håller samman samhällen medan ohållbar utveckling – marknadsmislyckanden och finanskollaps, korruption, skatteflykt, brist på förtroende, civila konflikter, stater som faller samman – beror på svaga institutioner.

Dyr prislapp

Ekebon pekade på de kritiska punkterna i det nordiska välfärdssystemet: finansieringen av välfärden, befolkningsstryck i form av invandring och politisk spänning.

- Dessa är fakta som vi måste beakta. Den nordiska modellen kommer med en dyr prislapp i form av omfördelning, hög sysselsättning och höga skatter.

Samtidigt förde han fram att de nordiska länderna är något av en internationell förebild för hur man bygger ett effektivt och välfungerande välfärdssamhälle.

- Därför borde vi göra våra arbetssätt bättre kända – hur har vi nått de resultat vi har nått?

Ekebon hänvisade till en intervju i Helsingin Sanomat med den amerikanska ekonomen Jeffrey Sachs som hävdade att det inte går att kombinera en nordisk välfärdsmodell, ett brett utbud av samhällstjänster, med öppna gränser. Ekebon frågade sig, liksom Brundtlandkommissionen (1987), hur långt solidariteten räcker i olika kritiska situationer.

Hjulet på nytt

Under diskussionen noterade forskaren Kirsi-Marja Lehtelä från Institutet för hälsa och välfärd (THL) i Finland att den nordiska välfärdsmodellen i sig själv är exempel på hållbar utveckling.

- Det finns ingen orsak att uppfinna hjulet på nytt.

Lehtelä underströk att de nordiska länderna bildar en region med välmående människor som saknar sitt motstycke i resten av världen. Styrkan i Norden är social utveckling som är starkt förankrad i demokratin.

- Vi har visat att man med politiska medel kan styra samhällsutveckling, ekonomi och användningen av naturresurser. Vi har också ett sätt att styra som involverar intressegrupper, bland annat genom remissbehandling, påpekade hon och underströk att ”demokrati tar tid.” Där kinesiska myndigheter kan välja att nonchalera lokalbefolkningens oro, exempelvis när tillstånd för nya byggnadsprojekt ges, är nordiska politiker och tjänstemän tvingade att ta i beaktande olika åsikter trots att processen är långsam och trög.

Statsvetaren Cay Sevón, som tidigare varit avdelningschef och överdirektör vid inrikesministeriet i Finland, betonade kulturens kraft. Hon talade om kultur och bildning, rätten att förverkliga sig själv och påverka i samhället.

- Konsten har ett egenvärde och ska inte ses som ett medel att nå andra mål – även om konstnärerna gärna ställer sig till förfogande för att göra gott.

Av den efterföljande diskussionen att döma är hållbar utveckling och välfärdsstaten inte ett tema som väcker starka känslor. Liksom Ekebon konstaterade har den mänskliga dimensionen redan varit jämställd med ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter under flera decennier i internationella deklarationer. Frågan som infinner sig är förstas hur alla de

mål som under årens lopp formulerats ska kunna förverkligas. Han tog upp de europeiska avtalen om fri rörelse och immigration, Schengen- och Dublin-avtalen, som inte mera är i funktion.

Se alla artiklarna i tema

Kick-off for "Hur mår du Norden?"

Kick off i Turku/Åbo for Finlands formannskap og stor satsing på tverrsektorielt samarbeid i Norden. Hvordan kan arbeid, velferd og kultur kombineres?

NYHET
08.02.2016

Hur mår du Norden? Er det korte spørsmålet Finland stiller når de setter vann, natur og mennesker i fokus i sitt formannskapsprogram.

- Det går bra med Norden, til tross for at vi nå har problemer både med flyktningssituasjonen og med grensene, er det korte svaret den finske minister Anne Berner gir.

Disse utfordringene vil hun gjøre noe med.

Anne Berner er nordisk samarbeidsminister. Under det finske formannskapet leder hun samarbeidet mellom samarbeidsministrene fra de andre nordiske landene. Sammen med kollegene har hun nettopp tatt initiativ til et nordisk statsministermøte for at statsministrene sammen skal kunne diskutere hvordan de skal gjenopprette fri ferdsel i Norden og samtidig bringe flyktningpolitikken på den felles dagsordenen, for de to sakene hører sammen. Likevel, understreker hun:

- Det går godt med Norden. Hver enkelt nordboer har det stadig litt bedre, får stadig bedre helse, skolene blir stadig bedre og vi har en styrke ved at vi også er mye mer likestilte enn i mange andre land, presiserer hun.

27. januar var det kick off for Finlands formannskap i Nordisk ministerråd 2016 i Åbo/Turku og startskuddet for det tverrsektorielle prosjektet: «Et åpent og innovativt Norden med mennesker som har det bra 2020 – Like muligheter til velferd, utdanning, kultur og arbeid.»

Åpent og innovativt

- I 2016 er det 60 år siden første gang Finland deltok i et nordisk møte, sa minister Berner i åpningstalen og fortalte at også den gang, i 1956, sto velferd på programmet.

- Mye har skjedd siden, nå er det nye spørsmål som stilles om hvordan den nordiske velferdsmodellen skal utvikles for fremtiden.

"Dynamic Challenge" med Vilja Parkkinen var én av de kulturelle innslagen på konferansen.

Nye spørsmål og nye fenomener krever nye svar. Det er utgangspunktet for det treårige tverrsektorielle prioriteringsprosjektet. Initiativet er tatt i felleskap mellom Social- og helse- og omsorgsdepartementet, utdannings- og kulturdepartementet samt arbeids- og næringsdepartementet og skal følges opp under kommende formannskap. Initiativet inneholder forslag som omfatter de kulturpolitiske, utdannings-, sosial-, helse-, likestillings-, arbeidslivs- og innovasjonspolitiske sektorene. Velferd, mangfold, likestilling og kulturell holdbar utvikling er gjennomgående tema for prosjektet og en rekke konferanser som arrangeres suksessivt under formannskapet.

Nordisk merverdi

Målet er å skape et felles syn på politisk nivå om hvordan man i fortsettelsen sikrer kunnskapsutvikling som gir nordisk merverdi. Det nordiske velferdspolitiske samarbeidet skal styrkes og utvikles gjennom informasjonsutveksling. Barn og unge er et prioritert område.

- Bærekraft i velferdstjenestene, samarbeid mellom ulike aktører og den tredje sektor er saker vi kjemper med. Gjennom dette innovasjonsprosjektet kan en kanskje finne nye måter å gjøre tingene på og nye samarbeidsmodeller.

- Prosjektet skal støtte ulike løsningsmodeller. Strukturutfordringene er en utfordring for alle i Norden og særlig Finland, sier samarbeidsminister Anne Berner.

Hun la særlig vekt på at digitalisering spiller en viktig rolle i utvikling av velferd. Digitalisering forbedrer tilgjengelighet til tjenester, for eksempel til kulturtjenester, og bedre anvendelse av elektroniske data styrker det vitenskapelige samarbeidet både på kryss og tvers.

Det nordiske forskningssamarbeidet kan bidra til merverdien i helse og velferd, understreket Anne Berner og viste til områder som forskning på registerdata, biobanker og på folkehelseforskning der en gjennom et mer effektivt samarbeid kan oppnå større internasjonal tyngde.

- Hvordan vi utnytter digitaliseringen sammen kan bidra til nye løsninger og at vi dermed kan hjelpe hverandre fremover.

Sosialt entreprenørskap

På sysselsettingsområdet var samarbeidsministeren særlig opptatt av å fremme sysselsetting gjennom sosialt entreprenørskap på en sosialt bærekraftig måte.

- Vi behøver nye veier til sosialt entreprenørskap i hele Norden for å skape ny velferd og ta vare på alle menneskelige ressurser, sa Anne Berner i sin åpningstale til Kick off for det finske formannskapet.

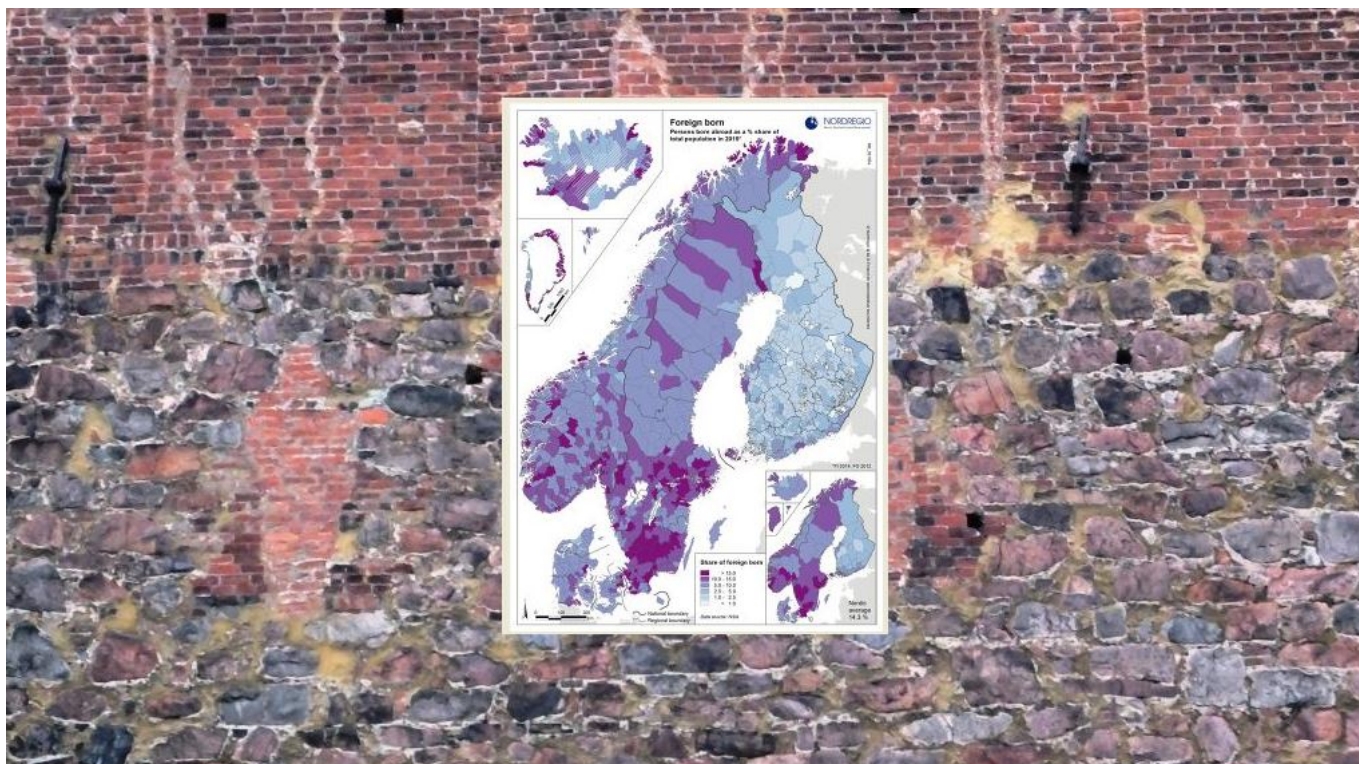
- For hundre år siden fikk kvinner stemmerett, det har gitt økt rettferdig men også gitt økt kreativitet, Likestilling er vik-

tig og at vi skal kunne integrere alle, også de nye som kommer til Norden.

Fri ferdsel i Norden

Å bygge ned grensehinder og styrke den fri ferdsel mellom de nordiske landene har stått på den nordiske agendaen siden den nordiske passfriheten ble opprettet i 1954. Under det finske formannskapet er det fortsatt et kjerneområde for samarbeidet.

Se alle artiklene i tema

När mångfalden bryts upp i ännu fler nyanser

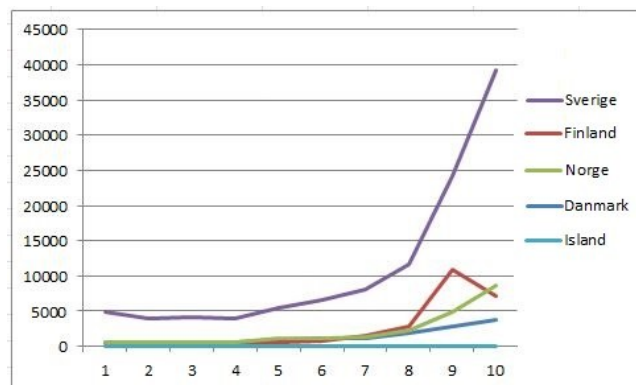
- Invandringen som sker till Norden leder inte bara till mer mångfald. Det som sker nu är att mångfalden diversifieras. Vi får en superdiversitet, säger Tuomas Martikainen, direktör på det finska Migrationsinstitutet.

TEMA

08.02.2016

TEXT OCH GRAFIK: BJÖRN LINDAHL, KARTA: JOHANNA ROTO, NORDREGIO

Antalet asylsökande som kom till Norden 2015 mer än fördubblades jämfört med året innan. Sammanlagt kom det 248 077 asylsökande i fjol. Fram till oktober pekade kurvorna brant uppåt i alla de nordiska länderna utom Finland, som redan börjat strama åt villkoren för asylsökande:

Asylsökande till Norden jan-okt 2015

Även tidigare har det funnits år med stora flyktingströmmar, som på 90-talet, när Jugoslavien splittrades i många olika länder. Men enligt Tuomas Martikainen är dagens flyktingströmmar olika än tidigare. Det handlar dels om teknologi, som gör det lätt att ta sig från ett land till ett annat och där information inte minst genom sociala medier förmedlas till flyktingarna så att de snabbt kan fatta beslut.

Men det handlar också om mängden.

- Det finns redan mer än 150 000 irakier i Norden. Det är fler än antalet finländare i Sverige, påpekar Tuomas Martikainen på konferensen Hur mår du Norden?

I Sverige är irakierna redan den näst största invandrargruppen. Men även i Danmark och Finland är antalet irakier så stort att de nu är den 4:e största invandrargruppen.

- Samtidigt sitter vi fortfarande fast i ett tänkande där vi delar upp folk i gamla gruppkillnader. Vi tänker att en person kommer från landet A, tillhör kulturen B och praktiserar religionen C.

- Men människorna börjar påverkas av den sociala miljön de lever i. De förändras och det uppstår nya kopplingar, så att den diversitet som uppstår är inte den samma som kom in i landet.

Själv har han som akademiker studerat hur religionen påverkas i det nya hemlandet. Migrationsinstitutet är Finlands enda forskningsinstitut som specialiserat sig på migrationsforskning.

- De muslimer som finns i Åbo, de vietnamesiska buddhisterna, de irakiska kristna kaldéerna, de ingermanländska lutheranerna och de rysk-ortodoxa kristna som finns här praktiserar inte sin religion som de gjorde när de lämnade sina länder. Skillnaden är ibland väldigt stor.

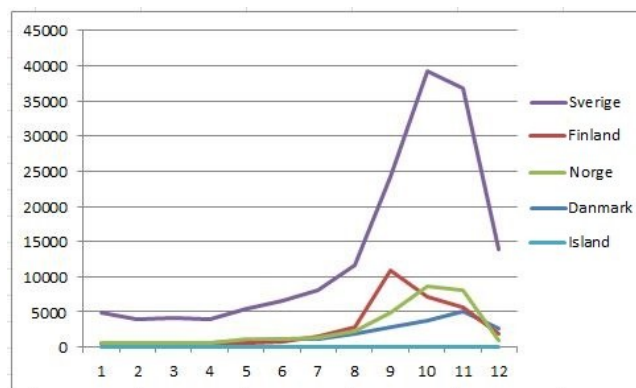
- För att ta ett exempel från ett annat land. Vi har alla vår uppfattning av vad buddhism är och tänker på munkar som bor i tempelområden. Men i USA finns det buddhister som

praktiserar sin religion i byggnader som ser ut som en kyrka och som sjunger buddhistiska psalmer medan de sitter på bänkar. Inget av det finns där de kom ifrån.

Het politisk fråga

Asylströmmen som kom till Europa och Norden i slutet av förra året blev en het politisk fråga. Varken på europeiskt eller nordiskt plan lyckades man få till en politisk samordning. Vissa länder, som Tyskland och Sverige, tog emot en oförhållsmässigt stor andel av flyktingarna. Tusentals asylsökande kom över gränser som tidigare inte använts av flyktingar, som den mellan Norge och Ryssland.

Det ena efter det andra landet i Europa och Norden införde gränskontroller eller försämrade möjligheten till bidrag och familjeåterföreningar. Resultatet blev att flyktingströmmen minskade kraftigt:

Asylsökande till Norden jan-dec 2015

Fortfarande är det ingen som ser slutet på inbördeskriget i Syrien eller andra konflikter som är orsaken till att människor flyr. Samtidigt som gränserna stängs, flyttas mentala gränser. Utvecklingen har gått mycket fort.

- För ett år sedan kunde vi inte föreställa oss att många skulle ifrågasätta om Schengenavtalet om fri rörlighet skulle överleva, säger Tuomas Martikainen.

I Åbo talas det redan 104 språk. Fem procent av befolkningen talar av historiska orsaker svenska, medan ytterligare fem procent talar andra språk.

Börjar likna på befolkningen

- Det vi vet från forskningen är dels att invandrare som kommer till ett land börjar påminna om den befolkning som redan bor där, dels att människor som en gång har brutit upp och flyttat från sitt land är mer benägna att flytta igen.

- Finland är ett av de länder i Europa där befolkningen är minst urbaniserad. Men ser man på den grupp av 450 000 människor som flyttade från Karelen i samband med att det blev en del av Ryssland, så var den delen av befolkningen kraftigt överrepresenterad i den stora urbaniseringsvägen som kom efter kriget.

Ännu vet vi inte hur invandringen kommer att påverka de nordiska länderna. I Finland kunde man redan för tio år sedan börja se en ny nationalism som bland annat visade sig i lejonsmycken och T-tröjor med texten "Tack 1939-1945 "(på finska Kiitos). Budskapet var att hylla krigsveteranerna.

- Bland ungdomen kunde den här tendensen spåras ännu tidigare, redan för femton år sedan.

Två banor

- Välfärdsstaten står inför stora utmaningar. Hur kommer arbetslivet att se ut i framtiden och hur kommer den ekonomiska grunden för välfärden att se ut? Vi får en åldrande befolkning, men också en ändrad befolkning, där diversiteten gör att invånarna delvis har olika behov, säger Tuomas Martikainen.

Det kanske mest oroande med debatten som förs i Finland och andra nordiska länder är vad det betyder för det sociala kontraktet där vi accepterar statens roll. Vad sker om människor tappar förtroendet för hur staten agerar?

Tuomas ser två olika banor för Finland. Antingen går landet mot en bredare förståelse av vad som är "oss" och vilka som har rätt att vara där. Eller också går utvecklingen mot en snävare förståelse, där det ställs allt högre krav för att få vara med i samhället.

Se alla artiklarna i tema

- Velferdsstaten tar vare på våre behov og det er bra, men en bakside kan være at vi ikke trenger hverandre på samme måte som før. Derfor er ensomhet utbredt i våre samfunn. Her kan kultur gi et bidrag til å bringe folk sammen, sier Johanna Salander.

Kunst, kultur og det gode liv

Hva om vi snudde pyramiden opp ned og ikke lot Finansdepartementets briller dominere samfunnsutviklingen, men lot Kulturdepartementet, som oftest er plassert lengst ned i hierarkiet, stille de overordnede spørsmålene om satsninger og en bærekraftig utvikling? Ville det gjøre en forskjell?

ANALYSE

07.02.2016

TEKST BERIT KVAM, FOTO BJÖRN LINDAHL

Det var Efva Lilja, direktør for Dansehallene i København som gjorde dette tankespranget levende for deltakerne på konferansen "Hur mår du Norden?" Hun var en av kunstnerne som ga innspill om betydningen av kunst og kultur for helse, velbefinnende og bærekraft i Norden.

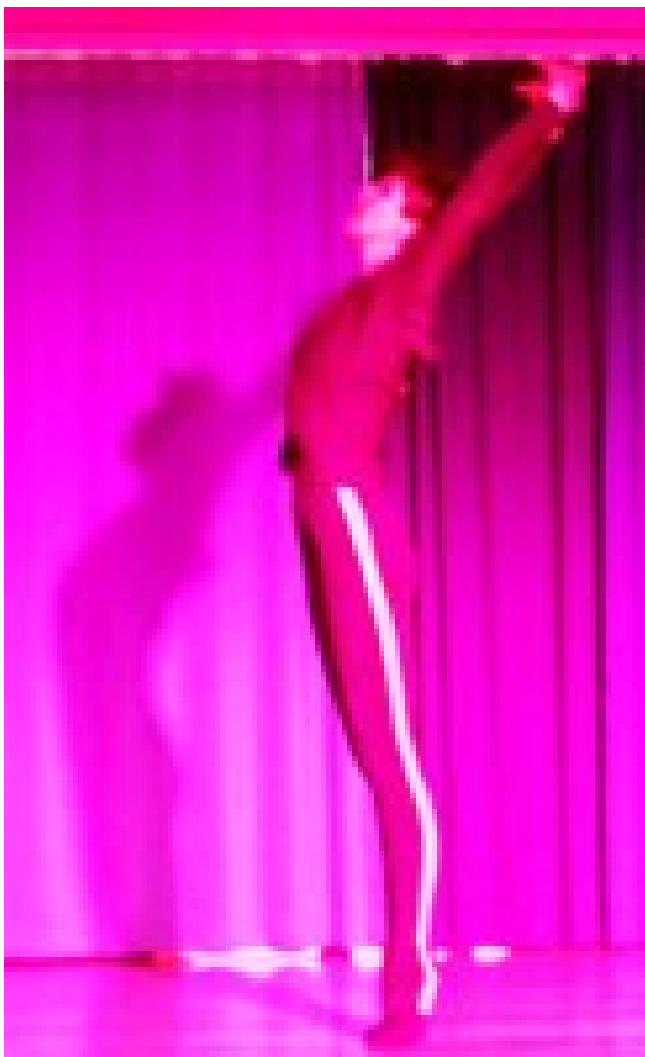
Det er snart 100 år siden direktør Johan Throne Holst ved Freia Sjokoladefabrikk ga Edvard Munch i oppdrag å utsmykke veggene i arbeidernes kantiner med 25 monumentale arbeider. Kritikerne mente det hadde lite for seg. Throne Holst insisterte på at kunsten hadde betydning for trivsel,

helse og yteevne. Ikke bare Edvard Munch ble begunstiget, Johan Throne Holst ville engasjere de største kunstnerne i tiden. Dermed ble det arbeider av Edvard Munch i kantinen og skulpturer av Gustav Vigeland i Friiaparken, som ble anlagt for arbeidernes sunne hvile og glede. Direktør Throne Holst var en foregangsmann når det gjaldt utvikling av bedriftshelsetjeneste og satsing på kunst og kultur for nettopp helse, velbefinnende og bærekraft. Freiasalen er nå fredet og Munchfrisen regnes blant kunstnerens mest betydelige arbeider, og fortsatt ligger Friiaparken som en grønn lunge på Oslos østkant med Vigelands skulpturer til glede for arbeidere og besøkende.

Hva skal kunsten være? Noe kun for kunstens del, eller et instrument for flere formål? Debatten gikk for 100 år siden, og er et høyst levende spørsmål som også Efva Lilja problematiserte.

Kunsten som spydspiss

Nå regnes ikke alt som går under navnet kunst, for kunst, blant mer fintsmakende eliter. Den finske danseren og koreografen Tiina Lindfors tydeliggjorde i sin presentasjon: "Konst som spjutspets i vålmåendet" hvordan hun ville skille mellom skitt og god kunst av typen van Gogh.

Samtidig ga hun en oppvisning med en dans hun selv hadde koreografert. Det var en kunstnerisk opptreden som berørte publikum både på grunn av det kroppslige uttrykket i forestillingen, og fordi hun bokstavelig talt berørte publikum med hendene. Dette ble en omfavnende avslutning på konferansen der kunst og kultur inntok en vesentlig rolle i samspillet for en bærekraftig utvikling av velferdssamfunnet.

Dans sto sentralt i formidlingen av kunst og kulturs betydning for helse og innovasjon i omsorg. En video viste blant annet hvordan eldre på sykehjem i stedet for å bli sittende passiv i en stol, ble aktivert og vekket til liv og glede gjennom musikk og bevegelser i samklang med kulturarbeiderens bevegelser.

Kunstnerlig leder Johanna Salander ved Ögonblicksteatern fra Umeå i Sverige, fortalte gjennom en rekke eksempler fra praksis hvordan kunstnerisk arbeid kunne bety skrittet ut av ensomheten både for innvandrere og funksjonshemmete og mennesker på kanten av samfunnet. Hun fortalte blant annet om en flyktning fra Syria, som hadde havnet på et lite sted i Nord-Sverige fjernt fra alt han var vant til i Damaskus. Møte med Ögonblicksteatern ga ny mening både til han selv og teatergruppen, og viste vei inn i den nye kulturen og det nye miljøet han ble en del av.

- Velferdsstaten tar vare på våre behov og det er bra, men en bakside kan være at vi ikke trenger hverandre på samme måte som før. Derfor er ensomhet utbredt i våre samfunn. Her kan kultur gi et bidrag til å bringe folk sammen, mente Johanna Salander.

Kunsten gjør frisk

Sykehusklovnen er etter hvert blitt et kjent fenomen i alle de nordiske landene. Vi vet ikke om denne måten å bringe sirkuskulturen inn i sykehuset virker helbredende på sykdom, sa Nina Svane-Mikkelsen ved Universitetet i Bergen. "Kunsten gjør frisk" var tittelen på hennes foredrag.

Gleden som kunsten kan gi til barn på sykehus eller eldre på sykehjem gjennom kommunikative samværsformer ledet av klovner eller dansere og dens betydning for helse er likevel ikke til å ta feil av.

Nina Svane-Mikkelsen har satt seg fore å undersøke forskningen om kunst og helbred.

- Kunst er ikke medisin. Det er ikke mulig å måle årsak og effekt. Derfor må man undersøke kunstens betydning på andre måter.

Jennifer Joffs fra Dansfaddervirksomheten besøker ulike institusjoner med profesjonelle dansere.

Det finnes godt belegg for å si at erindringssamtaler, musisk og kreativ stimulans gjør en positiv forskjell for bl.a. demente.

Andre eksempler er arbeidet Storm P. Museet har gjort med kunst og inkludering. Museets visjon er å utforske hvordan kunst, humor og satire kan gjøre en forskjell for den enkelte.

Storm P. Museet arbeider både med å bringe kunst og kultur ut til folk som ikke selv kan komme til museet, finne metoder for erindringsarbeid og museet har også et prosjekt der man hjelper psykisk sårbare, blant annet il å finne en vei inn i eller tilbake til arbeidslivet.

Musikkterapi er den kunstformen der man har størst bakgrunn for å konkludere at kunsten kan ha helbredende virkning.

I boken Sansernes hospital som ble skrevet til det danske rikshospitalets 250 års jubileum i 2007, ville forfatterne belyse sammenhengen mellom legevitenenskap, arkitektur og kunst. Et hovedpunkt i boken er at det er en vitenskapelig dokumentert positiv sammenheng mellom stimulerende omgivelser og helbred. En konklusjon er at overgangen til det humanistiske stressfrie hospitalkonsept forbedrer ytterligere effekten av den allerede etablerte legevitenenskapen. I boken viser forfatterne blant annet hvordan helbredende musikk er blitt brukt med stor suksess på intensiv avdelingen.

Kunst for likeverd

Finland har nettopp startet forskningsprogrammet, ARTSEQUAL, som skal se på kulturens betydning for velfinnende og bærekraft. Programmet har likestilling, deltakelse og et kreativt Finland som mål sier visedirektør for ARTSEQUAL Kai Lehtikoinen, som var en av innledderne om nordiske forskningsinitiativ om kultur, velfinnende og bærekraft.

ARTSEQUAL : The Art as Public Service: Strategic Steps towards Equality finansieres av Finska Akademiens Råd för strategisk forskning.

En grunntanke i ARTSEQUAL er at alle mennesker har en rett til å delta i kunst uavhengig av tid eller sted, hvor en bor, alder eller kjønn. Forskningens oppgave er å finne forskningskriterier for hvordan kunsten og kunstfostring systematisk, kan styrke velfinnende og en holdbar utvikling, og støtte utviklingen av kreative, samfunnsengasjerte og ansvarfulle mennesker.

Se alle artiklene i tema

Siv Friðleifsdóttir är ordförande i Valfärdsvakten

Islands välfärdsvakt dämpade krisen och ledde till starkare nordiskt samarbete

Målet för det finska programmet för det nordiska samarbetet är att välfärden ska säkras genom ett utökat samarbete mellan olika departement och organisationer. Men går det att genomföra i praktiken? Valfärdsvakten i Island är ett av de bästa exemplen på ett innovativt sätt att samarbeta.

INNSIKT

07.02.2016

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Arbetsliv i Norden har tidigare beskrivit hur Valfärdsvakten kom till och vilken roll den spelade efter finanskrisen som drabbade Island hårdare än andra länder 2008. I korta drag handlade det om att det upprättades en grupp på 35 personer

som fick ett ansvar för att varna myndigheterna om olika grupper föll ur välfärdssystemet och komma med förslag till vad som kunde göras.

Ingen utländsk modell

När Valfärdsvaktens ordförande Siv Friðleifsdóttir presenterade projektet på kick-off-konferensen i Åbo var det inte bara eget beröm. I förordet till den utvärdering om arbetet Valfärdsvakten gjorde som gjordes av forskare på Islands universitet, skriver också socialminister Eygló Harðardóttir:

- Valfärdsvakten hade ingen direkt utländsk modell att bygga på och kan därför ses som ett kraftfullt och framgångsrikt exempel på innovation som islänningarna kan vara stolta över.

Siv Friðleifsdóttir pekade också på att FN:s fristående expert på hur finanskrisen drabbade olika länder, Juan Pablo Bohoslavsky, besökte Valfärdsvakten när han undersökte hur Island hanterade krisen. I sin rapport skrev han:

- Valfärdsvakten lyckades sprida budskapet att de svagaste i samhället skulle beskyddas under krisen.

I forskningen om finanskrisen jämförs ofta Island med Irland.

- I Irland skar myndigheterna ned på arbetslöshetsersättningen, så att den bara gällde i maximalt 12 månader, mot tidigare 15 månader. I Island gjorde man tvärtom, där förlängdes den från 3 till maximalt 4 år, även om den senare har förkortats.

Nordisk fortsättning

Valfärdsvakten väckte också uppsikt i Norden och det Nordiska ministerrådet satte därför igång ett treårigt forskningsprojekt som kommer att avslutas den 10 november i år med en konferens i Island.

Forskningsprojektet som kallas för den Nordiska Valfärdsvakten hade tre mål:

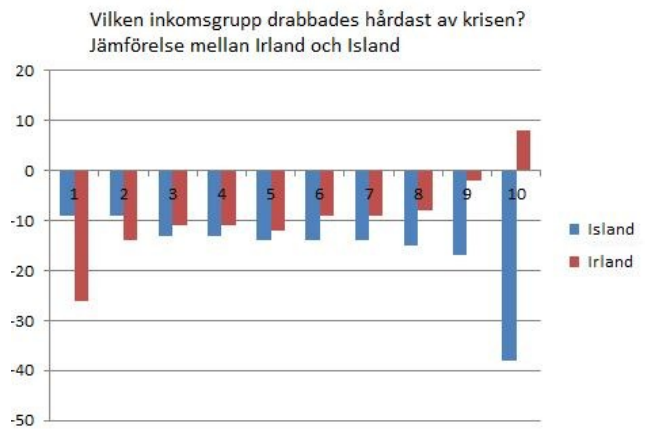
1. Att undersöka hur Norden och andra länder hanterade den ekonomiska krisen
2. Att undersöka hur de nordiska länderna kan bättre förbereda sig på ekonomiska kriser och naturkatastrofer.
3. Att utveckla ett antal gemensamma indikatorer som mäter välfärden

Resultaten från forskningen om krisen som den Nordiska Valfärdsvakten presenteras bland annat på en egen nätsida, welfarecrisis.

Där går det också att se hur annorlunda två länder som Irland och Island hanterade krisen och att det inte bara är ord när islänningarna hävdar att de värnade om de svagaste i samhället. Ser man på utvecklingen i disponibel realinkomst i de två länderna under krisåret 2008 och året därefter i tio olika inkomstgrupper, där 1 är den grupp med lägst inkomst och grupp 10 är den med högst inkomst är skillnaden slående.

I Irland förlorade de som befann sig i den lägsta inkomstgruppen 26 procent av sina inkomster, medan motsvarande

grupp i Island bara förlorade 9 procent av sina inkomster. I den högsta inkomstgruppen i Irland ökade inkomsterna med 8 procent, medan de rikaste i Island förlorade 38 procent av sina inkomster.

Källa: Stefán Ólafsson: *The Icelandic Way Out of the Crisis*

Se alla artiklarna i tema

Finlands Anne Berner: Vi må ikke miste retten til å bevege oss fritt i Norden

Åtte måneder har gått siden forretningskvinnen Anne Berner ble utnevnt til minister i den nye sentrum-høyre regjeringen Sipilä. En periode har hun gitt seg selv i politikk. Da har hun maksimum tre år og fire måneder på seg til å få gjennomført sin politikk. Det jobber hun målrettet mot.

PORTRETT

07.02.2016

TEKST BERIT KVAM. FOTO BJÖRN LINDAHL

- Personlig brenner jeg for å skape et elektronisk billettsystem som gjør det enklere å kjøpe billetter ett sted når du skal reise med tog mellom nordiske land. Det vil bety mye for den frie bevegelsen, sier Anne Berner. Hun er finsk minister for transport og kommunikasjon og nordisk samarbeidsminister. Øverst på sakskartet for de nordiske samarbeidsministre står en felles nordisk integrasjonspolitik og nedbygging av grensehinder.

- Jeg spør hvis jeg ikke forstår, sier hun og ler hjertelig når vi avtaler at hun kan snakke svensk og jeg norsk.

- Mitt morsmål er faktisk tysk, men svensk går bra, sier hun, og fortsetter: Egentlig er jeg innvandrerbarn, av foreldre som vandret inn fra Sveits.

Hun er sveitsisk - finsk og minst tre-språklig, har tysk som morsmål og har gått på den tyske skolen i Helsingfors. Siden

Finland er et to-språklig land behersker hun både finsk og svensk, og dessuten engelsk og fransk. Norsken min gikk det også greit å forstå.

Anne Berner representerer Centern, søsterpartiet til det norske Senterpartiet og Centerpartiet i Sverige. Hun ble utnevnt til transport- og kommunikasjonsminister av statsminister **Juha Petri Sipilä** (Centern), da han dannet sin sentrum-høyre koalisjonsregjering i mai 2015 med Sannfinnlenderne og og Samlingspartiet.

Novise i politikken

Du ble omtalt som en suksessrik forretningskvinne, og nå er du politiker. Hva skjedde?

- Nei, det vet jeg ikke, sier hun og rister på hodet.

Hva er den store forskjellen?

- Alt er forskjellig.

Kan du nevne ett eksempel?

- Den store forandringen? Hun gjør en pause.

- Jeg nærmer meg ministeroppgaven som et tillitsoppdrag. Det vil si at du med din bakgrunn, hva du har lært deg og kan, vil gi noe i dette arbeidet for samfunnet. Det har alltid interessert meg. Jeg har alltid arbeidet for den tredje sektor og jeg har alltid satt opp nye prosjekt. Jeg har alltid vært aktiv på den måten.

- Men, politikken byr på noen overraskelser. For meg er beslutningstaking noe som baserer seg på fakta og kunnskap, men det er ikke alltid tilfellet i politikken. Politikk baserer seg ofte på hvordan ting ser ut eller på taktiske verdier. Det er vanskelig for meg. Jeg kan bare gjøre et arbeid som jeg tror er riktig. Jeg må ta beslutninger ut fra det som jeg mener er riktig.

Kan du gi et eksempel på det som er vanskelig?

- Det er så mange. Det jeg synes er viktig i politikken er at man ikke mister seg selv, og at man ikke gir etter for press fra allmennheten, eller media. Av og til ville det være veldig enkelt å bare gi etter for presset. Det er ikke så lett å stå imot. Det kan være tøft.

Fra politikk til næringsliv, eller omvendt

Anne Berner er ikke den eneste som har tatt steget fra privat næringsliv til politikk uten videre politisk erfaring, men det er ikke mange som tar, eller blir tilbudt den utfordringen. Hun mener at det er gode for landet at flere alternerer mellom politikk og næringsliv.

- Det er mer vanlig i USA. Begge hold vinner på det. Det gir en gjensidig forståelse og respekt for både politikken og hvordan privat sektor fungerer. Denne rørligheten har vi ikke i Norden. Du skal vokse opp i politikken for å bli akseptert og gå den rake vei. Eller du skal vokse opp i næringslivet. Men det jeg har forsøkt å gjøre med mitt eksempel, er å vise at du kan være politiker en periode, og så gå tilbake til næringslivet. Så får vi se hvordan det lykkes. Denne rørligheten behøver vi.

Ministeren har gitt seg selv én periode i politikken. Da må hun jobbe effektivt med det hun vil ha gjennomført. Hun viser med hånden at en periode har en start og en slutt. Fra sluttstreken kan hun regne seg tilbake til start for å finne ut hvor mye tid hun har til rådighet på enkelte stadiene.

- Hvis jeg vil at vårt trafikksystem skal forandres, eller om jeg vil at disse tre grensehindringene skal bort, hvis jeg vil at dette skal bli gjort, så må jeg vite når loven må være klar, når beslutningen må fattes i riksdagen, når loven skal implementeres og når kan jeg se resultatet, og legge opp planen deretter.

Hva er de store sakene?

- Det ene er at vi må få lagt om trafikksystemet i Finland slik at det fungerer. Det gjør det ikke nå.

- Det andre er at vi trenger en ny finansieringsmodell for infrastruktur.

- Vi har ikke hatt mulighet til å investere i transportsystemet på mange år. Det må gjøres for å skape forutsetninger for næringslivet. Vår transportsystem er i en nedadgående spiral. Vi må ha vekst, og for å få de offentlige tjenestene til å bli bedre, og for å ta vare på miljøet i fremtiden, må offentlig transport bli mer populær. For å få dette til må vi endre systemet, vi trenger nye foretakere, vi trenger innovasjoner, vi behøver digitalisering, og dette får vi ikke gjort om reguleringsgene hindrer all forandring.

Du vil ha flere private aktører på banen?

- Ja, de nordiske samfunnene er små. De har begrenset populasjon og begrenset størrelse på den offentlige sektor, men offentlige sektor i Norden er stor i forhold til privat sektor. Vi behøver økt vekst og vi behøver bedre tjenester. For å få dette til trenger vi reformer i offentlig sektor og bedre integrasjon mellom offentlig og privat sektor. Private må kunne produsere flere tjenester og det offentlige trenger å omstrukturere seg for å bli mer innovativ og dynamisk. For å kunne forandre disse strukturene trenger vi den tredje sektor. Den tredje sektor har jo en evne til å identifisere svakheter i samfunnet. Nå har vi for eksempel identifisert svakheter i mottakssystemet for flyktninger. Vi ville ikke klart å håndtere flyktningkrisen uten Røde Kors og andre frivillige organisasjoner. Det viser behovet for omstrukturering og en mer dynamisk offentlig tjeneste.

Innvandring et gode

Har det at du er innvandrerbarn selv betydning for hvordan du ser på innvandring i dag?

- Ja det tror jeg faktisk at det har, at jeg har selv opplevd et Finland på 70 tallet da innvandringspolitikken var veldig stram og streng. Jeg synes det er viktig at vi ikke går så mange skritt tilbake, men har evne til å bevege oss fremover. Innvandring vil vi alltid behøve. Det har stor verdi for et land. Vi får kunnskap, vi får kultur, nye synsvinkler, diversitet som kan hjelpe bedrifter til bedre kunnskap om eksport for eksempel.

- Så mener jeg det er viktig at vi at vi skiller flyktningpolitikken og innvandringspolitikken. I flyktningpolitikken må vi være menneskelige og se til at vi hjelper i den grad vi kan. Flyktningpolitikken og innvandringspolitikken behøver litt ulike politiske og konkrete instrument.

Bør flyktningpolitikken bli strengere?

- Flyktningssituasjonen har noen elementer som ikke er så bra. Vi har en streng politikk fordi menneskehandel ikke er bra, og fordi vi ikke vil påføre mennesker mer ulykke. Vi må ha en politikk som er entydig. Slik at vi ikke gir flere håp enn dem som kan komme.

Betyr det at Finland kan ta imot flere enn i dag?

- I Finland har vi sagt at det finnes grenser for hvor mange som kan komme, som resten av Norden. Vi har vanskeligheter med å lykkes med en god integrering når vi ikke har kontroll på hvor mange som kommer. På den måten er det viktig at vi har en klar og entydig flyktningpolitikk som ikke aksepterer ulovlig innvandring, men som alltid legger til rette for dem som behøver hjelp.

Nordisk samarbeidsminister

Finland har formannskapet i Nordisk ministerråd i 2016. I sin tale ved lanseringen av formannsapsprogrammet la hun vekt på å bygge ned grensehinder i Norden. Nå synes det å gå i motsatt retning. Med den begrunnelse å få kontroll på flyktningstrømmen er det innført grensekontroll. Mens fri ferdsel er bunnplanken i det nordiske samarbeidet.

- Ja! Og det må vi ikke miste. Det må vi arbeide for. Derfor har vi gjort tre ting:

- Først og fremst må vi samle statsministrene. Vi må si at fremtiden for Norden skal være fri bevegelse mellom landene og at dette må vi arbeide for. Nå har vi et temporært problem, men visjonen må være et grenseløst Norden. Vi må ikke miste retten til å bevege oss fritt i Norden.

- Det andre er at vi må bygge ned de andre grensehindringene vi har for å støtte fri bevegelse av arbeidskraft og mellom bedrifter, vi må ikke ha grensehinder som hindrer utvikling.

- Det tredje er det at vi må arbeide for en felles integrasjonspolitikk, slik at vi ikke får denne situasjonen som er nå. Vi må lære oss av de gode eksemplene på god integrasjonspolitikk for fremtiden. Vi kan lære av Sverige som har hatt mange innvandrere. Vi kan lære av Norge som har en annen situasjon, og en annen bakgrunn, vi kan lære oss av Danmark som har en grense der arbeidskraften har vandret frem og tilbake i uminnelige tider. Så vi må arbeide for at det skal bli bedre.

- Nå når vi har svært felles EU-politikk, selv om vi har land som er EU-medlemmer og land som ikke er det, må vi arbeide sammen, for at EU lager en bedre flyktning- og innvandringspolitikk og ser til at grensene holder utenfor EU, slik at vi ikke behøver å ha grensehinder innad i EU.

- Dette må vi gjøre bedre. Mye bedre.

Norden som foregangsland

Hun kaller seg nordist og snakker varmt for det nordiske samarbeidet. Nå vil hun at Norden skal gjøre seg sterkere gjeldende som en foregangsregion internasjonalt.

- Norden har verdier som vi må opprettholde. Norden har et omdømme omkring i verden som en unik enhet og knippe av land med felles verdier, og en unik velferdsstatsmodell som ser til at det finnes unike muligheter. Vi har passfriheten som

har vært en forgjenger i Europa. Nå må vi bli pionerer på nye områder.

På hvilke områder mener du Norden kan være foregangsland?

- Digitalisering, sier hun begeistret, som om hun slapp ånden ut av Aladdins lampe

- Vi må skape digitale forutsetninger og det berører også den frie rørligheten.

- Elektronisk identifisering som gjør det mulig å utveksle tjenester omkring i Norden. Personlig brenner jeg for å skape et elektronisk billettsystem som gjør det mulig å kjøpe billetter fritt fra Norge til Sverige og Finland. Det vil bety mye for den frie bevegelsen.

Det kan handle om tjenester innenfor helsevesenet, at vi kan utveksle og bruke data fritt og så synes jeg at Norden burde bli foregangsregion når det gjelder statlige myndigheter i Europa og skape standarder som foregangsland for eksempel nå når det gjelder 5G, slik vi gjorde for MSM og GSM.

Kvinner, Nordens viktigste fortrinn

Kanskje den viktigste styrken Norden har er andelen kvinner i arbeidslivet.

- Absolutt, istemmer hun og løfter smilende tommelen opp.

- Norden har en stor fordel ved at vi har større likestilling enn mange andre. Det har vært en stor styrke. Kvinner har ofte en annen logikk, en annen emosjonell basis og andre forutsetninger. Alt behøves, alle måter å lede på, all kunnskap.

- Men vi har visse hinder, visse vanskeligheter. Kvinner er ofte mer dominerende i tjenestesektoren, i den sosial sektoren, i offentlig sektor, men det finnes færre foretakere og det finns mindre foretaksomhet. Dette er noe vi kan gjøre bedre. Vi trenger flere kvinner som er villige til å vise vei, vi trenger flere kvinner som kan trekke andre kvinner med seg. Vi strever fortsatt med det problemet at kvinner ikke trekker andre kvinner med seg. Her trengs det fortsatt å gjøres mer.

Du nevnte at du er blitt inspirert av et internasjonalt kvinnenettverk?

- Det har vært en stor kilde til inspirasjon. Jeg ble innbudt som taler om eierskap i USA , så inviterte de meg inn som medlem. Jeg har møtt kvinner som har gjort et avsinndig inntrykk på meg og jeg tror at hvis jeg ikke hadde truffet disse kvinnene og deres ambisjon, deres fullstendige åpenhet og deres fullstendige vilje til å hjelpe, og deres tillit, så tror jeg ikke at jeg ville ha stilt opp i politikken. Fra USA har jeg lært meg at det der er vanlig at du kan være politiker i fire år og så gå til den private sektor.

- For å få til noe lignende i Norden trenger vi kvinner som gjør det samme, som setter seg på spill, som er villig til å dele og som er villige til å trekke andre kvinner med seg.

- Men hvis ikke kvinner er villige til å ta den risikoen som det er å gå inn i politikk, og det er faktisk en risiko. Hvis vi ikke får disse eksemplene så får vi heller ingen andre som følger etter. Og disse eksemplene er så viktige. Jeg skal i kveld treffe et lite nettverk på tjue kvinner som har vært med i et mentorsprogram. Jeg spanderer ganske mye tid til å snakke med unge kvinner. Og forsøke å se hvordan de kan få mer tillit til seg selv og hvordan de kan bli foretakere. Jeg har alltid sagt at en ved siden av seg selv skal ha et frivillig engasjement for å komme i hug hvorfor vi gjør dette.

-Ditt frivillige arbeid går det ut på å hjelpe kvinner?

Mitt frivillige arbeid har gått ut på å hjelpe foretakere. Nå har jeg vært aktiv for å bygge et barnesykehus som har tatt mye av tiden. Når barnesykehuset blir ferdig ved utgangen av 2017, så har jeg også alltid hatt kvinner som jeg har mentortert, eller som jeg har sparket i baken og sagt: Nå skal du gå videre.

Se flere portretter

Udsatte borgere skal tættere på arbejdsmarkedet

Én times arbejde om ugen er bedre end ingenting. Det er filosofien bag de senere års massive danske satsning på at få udsatte danskere ind på arbejdsmarkedet. Nye undersøgelser tyder på, at virksomhederne er parate til at skabe småjob til udsatte grupper.

NYHET

07.02.2016

TEKST: MARIE PREISLER

Fleksjobreform, kontanthjælpsreform og sygedagpengereform. En stribe store politiske aftaler er indgået i Danmark de senere år med det mål at flytte udsatte borgere fra offentlig forsørgelse til arbejde og selvforsørgelse. Fælles for indsatserne er, at udsatte borgere hurtigst muligt skal knyttes til en virksomhed – også selvom vejen til ordinær beskæftigelse er lang.

De foreløbige erfaringer tyder på, at mange danske virksomheder er åbne for at finde plads til udsatte medarbejdere, der kun kan bidrage med ganske lidt på arbejdspladsen. En nylig undersøgelse af fleksjobordningen efter reformen fastslår, at det er lykkedes at sikre, at personer med en meget lille arbejdsevne kommer i fleksjob, og at der især i små private virksomheder er stor villighed til at skabe fleksjob til udsatte borgere, der kun kan arbejde ganske få timer om ugen.

Reformen af førtidspension og fleksjob trådte i kraft 1. januar 2013 og har blandt andet haft det mål at gøre det nemmere for udsatte borgere at blive ansat i et fleksjob på meget få timer om ugen. Det er reformen lykkedes med, fastslår SFI, det nationale forskningscenteret for velfærd, i undersøgelsen "Borgere i fleksjob efter reformen", som er udarbejdet for Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering under Beskæftigelsesministeriet.

Fordele for virksomhederne

Helle Holt er seniorforsker i SFI's forskningsenhed for beskæftigelse og inklusion og medforfatter til den nye fleksjobundersøgelse. Hun ser klare tegn på, at virksomhederne gerne medvirker til at give udsatte borgere selv den mindste kontakt til arbejdsmarkedet:

- Undersøgelsen viser, at det ikke er så svært, som man ellers kunne forvente, at få virksomheder til at skabe små fleksjob. Af vores årlige måling af virksomhedernes sociale ansvar kan vi også se, at virksomhederne er grundlæggende positive over

for at medvirke til den slags, hvis det ikke er for besværligt, og hvis de får den nødvendige støtte fra jobcentrene.

Hun vurderer, at virksomhederne ser flere gevinster ved at inkludere udsatte borgere.

- Det kan løfte kulturen på arbejdspladsen at være rummelig og hjælpe udsatte medborgere på vej. Samtidig kan fleksjobbereren løse småopgaver, som aflaster de øvrige medarbejdere.

Helle Holt har forsket i beskæftigelsespolitikken i en årrække og ser et entydigt mønster i de seneste års meget store reformer af ordningerne for fleksjob, kontanthjælp og sygedagpenge. De har alle fokus på at øge udsatte borgeres arbejdsevne.

- Mange danskere er på passiv forsørgelse, og alle reformerne har den overordnede tilgang, at færre borgere skal tilkendes førtidspension ved at flere skubbes i retning mod beskæftigelse. Derfor lægger alle reformerne op til en målrettet indsats for at styrke udsatte borgeres arbejdsevne. Selv den mindste arbejdsevne kan udnyttes, og alle borgere, der er i stand til det, skal ud på en arbejdsplads.

Nye buzzwords

I arbejdet med arbejdsevne er begreber som "empowerment" og "progression" nogle af tidens "buzzwords", forklarer Helle Holt.

- Empowerment handler om at motivere den enkelte til at føle magt over eget liv. Det har der tidligere været talt meget om på det sociale område og nu også på arbejdsmarkedet. At ordet progression også er blevet et modeord skyldes, at udsatte borgere har mange andre udfordringer end at mangle job, og at deres vej til job kræver mange bittesmå skridt. Den progression er vigtig at måle.

Fleksjob er som tommefingerregel et tilbud til de bedst fungerende i gruppen af udsatte borgere, som er langt fra ar-

bejdsmarkedet. Borgere der er for dårlige til et fleksjob vil typisk blive tilbudt et såkaldt ressourceforløb med en rehabiliterende tilgang. I dag er det kun hver tiende ressourceforløb virksomhedsrettet, men det vil regeringen forsøge at ændre på, blandt andet med et nyt projekt, JobFirst, som er et tilbud til 2400 udsatte borgere i 16 kommuner, der får mulighed for at afprøve forskellige arbejdsopgaver og virksomheder. Projektet skal give mere viden om, hvordan udsatte borgere får en plads på arbejdsmarkedet.

At virksomhedsrettede tilbud er et af de mest effektive redskaber i beskæftigelsesindsatsen for udsatte borgere er fremhævet af det såkaldte Carsten Koch-udvalg, nedsat af regeringen. Udvalget har kulegravet beskæftigelsesindsatsen og anbefalet nye veje, herunder at en udsat borgers sociale og helbredsmæssige ikke søges løst først men samtidig med, at borgeren kommer ud på en arbejdsplads så hurtigt som muligt.

Kun hvis en udsat borger er for svag til både fleksjob og ressourceforløb, kan den pågældende bevilges førtidspension.

Aluminiumsverket i Straumsvík. Foto: Rio Tinto Alcan

Arbetskonflikt på isländskt smältverk - ett hot mot landets avtalsmodell?

I mer än ett år har en infekterad arbetstvist pågått mellan facket och arbetsgivarna på Rio Tinto Alcans isländska smältverk Isal. De anställda har två gånger hotat med strejk, men har i sista stund avstått på grund av rädslan för att smältverket ska läggas ned.

NYHET

07.02.2016

TEXT: GUÐRÚN HELGA SIGURÐARDÓTTIR

Det är sex fackföreningar som förhandlar, men de flesta av de 500 anställda på smältverket i Straumsvík hör till fackföreningen Hlíf.

Aluminiumsverket i Straumsvík. Foto: Rio Tinto Alcan

Facket kräver löneförhöjningar som är jämförbara med det som andra fackföreningar fått inom industrin. Men den fråga som gjort förhandlingarna helt fastlåsta är Rio Tinto Alcans krav att få lägga ut vissa arbetsuppgifter på entreprenad. Företagsledningen vill outsourca drygt 30 arbetsplatser. Det motsätter sig facket med argumentet att alla ska ha samma löner och att det ska stadgas i det nya löneavtalet.

Ett avtal som tecknades 1972 förbjuder bolaget att anlita entreprenörer utan fackets godkännande. Rio Tinto Alcan hävdar att detta försämrar bolagets konkurrenskraft.

Förhandlar utan myndighet?

Den isländska arbetsgivarorganisationen SA leder förhandlingarna på smältverkets vägnar, men förhandlingsdelegationen består till majoriteten av fabriksledningens representanter. Fackföreningen Hlíf kritiserar förhandlingsdelegationen för att i grund och botten inte ha makt att komma fram till en överenskommelse med facket.

- Så fort vi tror att vi närmar oss ett avtal blir arbetsgivardelegationen tvunget att ringa utomlands för att diskutera med högsta ledningen i Rio Tinto Alcan. De får alltid ett nej som svar och därmed upphör förhandlingarna, säger Hlífs ledare Kolbeinn Gunnarsson.

- Bägge parterna på arbetsmarknaden har rätt att förhandla och presentera sina krav, men ingen är tvungen att komma fram till ett resultat. Arbetstagarna har rätt att strejka och arbetsgivarna har rätt till lockout. Ragnar Árnason.

Arbetsgivarorganisationen SA:s jurist Ragnar Árnason ser inte något konstigt med att förhandlingsdelegationen ringer koncernledningen för att diskutera avtalsförslaget.

- Bägge parterna på arbetsmarknaden har rätt att förhandla och presentera sina krav, men ingen är tvungen att komma fram till ett resultat. Arbetstagarna har rätt att strejka och arbetsgivarna har rätt till lockout. Ragnar Árnason.

Fastlåst konflikt

Olika teorier har lanserats i isländska medier om varför konflikten är så fastlåst. En är att företaget i själva verket är ute efter att omförhandla det avtal som det har om att köpa ström från det statliga energibolaget Landsvirkjun. Avtalet sträcker sig ända fram till 2036.

- Arbetstagarna har kommit fram till att arbetsgivaren skulle bli glad om de inledde en strejk för det ger dem möjligheten att stänga fabriken, säger fackföreningens jurist, Ástráður Haraldsson.

- Vi tror att moderbolaget inte alls skulle vara intresserat av att strejken avslutas. I så fall befinner vi oss i en låst situation som man inte vet hur den ska lösas, fortsätter han.

Förhandlingarna har inte underlättats av att Rio Tintos koncernchef Sam Walsh i början av 2016 skrev en epost till alla anställda i koncernen där han meddelade att alla löner i den gigantiska råvarukoncernen ska frysas under 2016. Rio Tinto är en av världens största järnmalmsproducenter och priserna har sjunkit till rekordlåga nivåer. Det betyder att förhandlingarna återigen stagnerat.

Sympatiåtgärder diskuteras

Fackföreningsrörelsen på Island diskuterar sympatiåtgärder för att tvinga aluminiumjätten tillbaka till förhandlingsbordet. Ledaren för det isländska LO, Gylfi Arnbjörnsson, har förklarat att man kan tänka sig begränsade strejkåtgärder, övertidsförbud eller exportförbud. Andra fackföreningar kan också utlysa sympatistrejk.

Hlífs ledare Kolbeinn Gunnarsson säger att enligt kollektivavtalet ska isländska arbetstagare få 32 procents löneförhöjningar under 2013-2018. Rio Tinto Alcans medarbetare har tidigare inte varit en del av kollektivavtalet för aluminiumarbetare, utan haft sitt ett specialavtal med företaget. Nu kommer Hlíf att ställa krav om att ett kollektivavtal med Rio Tinto Alcan ska ingås, så att personalen får samma löneförhöjningar som på de två andra aluminiumföretagen i Island.

Nu sätts den svenska avtalsmodellen på prov

2016 sätts svensk lönebildning på sitt svåraste prov på flera decennier. Avtal ska slutas för cirka tre miljoner löntagare, men LO förbunden är splittrade och olika krav från olika förbund och branscher riskerar att slå sönder den snart tjugoåriga tradition där industrin varit norm för löneökningarna.

NYHET

07.02.2016

TEXT: GUNHILD WALLIN

-Det är ingen överdrift att tala om en kris för svensk avtalsrörelse där modellen, som vi känner den, ligger i potten, säger arbetsmarknadsjournalist Tommy Öberg.

Han har bevakat arbetsmarknaden i fyra decennier, bland annat för Svenska Dagbladet, och kom i höstas ut med boken "Ledartröja eller tvångströja – den svenska lönebildningens ansikten eller berättelsen om hur vi hamnade där", skriven tillsammans med Anna Danielsson Öberg, också hon erfaren arbetsmarknadsreporter.

De beskriver där hur nuvarande lönebildningsmodell vuxit fram, där det så kallade Industriavtalet dominerat avtalen på arbetsmarknaden sedan 1998. Det innebar en kompromiss, där facken lovade respekt för lönerna inom den konkurren- utsatta industrin och arbetsgivarna stoppade sin strävan efter att slå sönder de centrala uppgörelserna.

"Märket" var normen

Industriavtalet innebar att det avtal som slöts mellan parterna i den exportberoende industrin blev löneledande. De satte det så kallade "märket", det vill säga deras avtal blev normerande för resten av arbetsmarknadens lönekrav.

-Hela den bärande idén bakom avtalet, förutom att värna konkurrenskraften inom industrin, har varit och är att lönedisciplinera resten av arbetsmarknaden. Men om industrins framförhandlade löneökningar överträffas av en lång rad andra förbund eller branscher så finns inte Industriavtalet kvar, säger Tommy Öberg.

Det har varit en framgångsrik modell om man ser till reallöneökningar och arbetsfred. Samtidigt har kritiken växt. Opinionsen för låglönesatsningar har vuxit sig allt starkare, särskilt inom de kvinnodominerade förbunden som Kommunal och Handels. Och visserligen finns en enighet inom LO att skillnaden mellan kvinnors och mäns löner ska halveras innan 2028, men när det kom till reell handling, det vill säga när de fjorton LO-förbunden skulle samordna sig kring gemensamma låglönesatsningar, så sprack samordningen.

Separata lönekrav

Det innebär att LO-förbunden var för sig ställer lönekrav inför vårens avtalsrörelse, vilket redan visat att flera förbund går högre i sina lönekrav, upp till 3,3 procent, än de fackförbund som företräder arbetstagare i den konkurren- utsatta industrin som kräver 2,8 procent.

Irritationen hos andra förbund har också vuxit över att industrifack och arbetsgivare sätter gränsen, till exempel säger

Susanna Gideonsson, ordförande för Handels till Dagens Nyheter att "Vi står varken under industrin eller någon annans kapp. Handels roll är att sätta avtalsrörelsen andra 'märke': jämställdhetsmärket, för kvinnorna och de lågavlönade". Föremål för kritik är också arbetsgivarnas växande krav på förläggning av arbetstiden och på de så kallade sifferlösa avtalen, vilka innebär att lönerna sätts lokalt.

Elefantinhopp från staten

Ett nytt och oväntat inslag finns också i vårens avtalsrörelse, sedan staten beslutat att bevilja tre miljarder kronor till lärarna. Deras motiv för att ge sig in i lönebildningen är att höjda löner stärker lärarnas status och ställning i den hårt kritiserade svenska skolan. Statens agerande är starkt bidragande till att riskera modellen för lönebildning, där parterna i fria förhandlingar förhandlar och enas om löner, hävdar Tommy Öberg.

-Elefantinhoppet i avtalsrörelsen med tre extra miljarder till lärarkåren utgör ett allvarligt hot mot lönestabiliteten i första hand inom kommunerna, men i nästa steg berörs hela arbetsmarknaden och därmed samhället. Kompensationskrav kan sprida sig över hela linjen och konflikter bli vardagsmat, säger han.

Krav om sänkta ingångslöner

Som alltid är omvärlden en del i hur arbetsmarknadens parter formulerar sina krav. Den här gången är det flyktingströmmen, som blivit en del i avtalsrörelsen. Arbetsgivarna skjuter flyktingarna framför sig i kraven på sänkta eller åtminstone frysta ingångslöner. Det är det enda sättet för dem att komma i arbete, hävdar arbetsgivarna.

-Mönstret känns igen. Förra avtalsrörelsen var det ungdomarnas möjlighet till arbete som stod i förgrunden för samma krav. Vad som skärper motsättningarna den här gången är därför inte formuleringarna eller kraven i sig, utan omfattningen av de som sökt sig till Sverige, säger Tommy Öberg.

Frågan är nu om avtalsmodellen som den ser ut idag överlever? Säkert är att den kommer att testas.

-Vad som väntas är svårt att överblicka, åtminstone med säkerhet. Men sannolikheten för en stökigare och mer konfliktbenägen arbetsmarknad är betydande. Ett optimistiskt eller alternativt synsätt är att industrin fortsatt är så stark att ingen annan förmår överträffa eller runda märket för löneökningar, säger Tommy Öberg.

Norden vill stoppa oönskade konsekvenser av EU:s regler om sociala förmåner

EU:s regler om sociala förmåner behöver moderniseras och kostnaderna måste fördelas mer rättvist mellan länderna. Annars finns det risk för att de frikostiga förmåner som exempelvis de nordiska länderna har inte går att upprätthålla. Det menar regeringarna i Norden, som nu går fram gemensamt i förhållande till EU.

NYHET

06.02.2016

TEXT: KERSTIN AHLBERG, REDAKTÖR EU&ARBETS RÄTT

Egentligen bestämmer alla medlemsstater själva på vilka villkor människor ska få arbetslöshetsersättning, föräldrapenning, barnbidrag och liknande. De bestämmer också själva hur höga förmånerna ska vara. Det finns inga EU-regler om sådant. Det enda som finns är en EU-förordning om att socialförsäkringssystemen ska samordnas, utan att de behöver vara likadana. Syftet är att garantera att arbetstagare som flyttar mellan länderna inte förlorar förmåner som de redan har tjänat in i hemlandet, och att de i fortsättningen får ersättning från socialförsäkringarna i det nya landet på samma villkor som landets egna medborgare. Allt för att de inte ska förlora på att utnyttja den fria rörligheten.

I praktiken får de här EU-reglerna effekter som naggar EU- och EES-ländernas självbestämmande i kanten, fast det inte är meningen. Ett land kan bli tvunget att betala ut ersättningar som lagstiftaren inte hade tänkt sig när socialförsäkringssystemet utformades.

Hemmafru i annat land

Ett exempel är att försäkringsförmåner som varje arbetstagare själv måste tjäna in enligt medlemsstatens egna regler, kan omvandlas till rättigheter för hela familjen när EU-domstolen tolkar EU-förordningen. Den praktiska följderna blir till exempel att en kvinna som inte själv uppfyller villkoren i den svenska föräldraförsäkringen ändå kan ha rätt till föräldrapenning, tack vare att hennes man har åkt till Sverige för att arbeta. Hon kan mycket väl vara hemmafru och bo kvar i det land som mannen kommer ifrån.

En annan konsekvens av EU:s regler är att en medlemsstat kan få betala ut socialförsäkringsförmåner utan att ha fått in de avgifter som den har räknat med för att finansiera försäkringen. Det beror på att även den tid som arbetstagaren har arbetat i andra länder räknas med när man avgör om han eller hon har kvalificerat sig för en förmån i det nya

landet. Så kom det sig att en kvinna som enbart hade arbetat i Schweiz, och som Sverige följaktligen inte hade fått in några avgifter för, ändå hade rätt till full svensk föräldrapenning.

Två uttalanden

De här effekterna av EU:s socialförsäkringsförordning blir extra kännbara för länder med utbyggda välfärdssystem. Men nu är det meningen att förordningen ska ses över. I samband med det har regeringarna i de nordiska länderna kommit överens om att förstärka sitt samarbete kring socialförsäkringarna. I två uttalanden för de fram en rad synpunkter på vad översynen bör leda till.

De börjar med att understryka att förordningen är ett viktigt verktyg för att främja den fria rörligheten för arbetstagare i Europa och Norden. De nordiska länderna vill inte begränsa den fria rörligheten. På så sätt skiljer de sig från Storbritannien, som just nu förhandlar om att helt få slippa dela med sig av sina sociala förmåner till andra medlemsländers medborgare, ända tills de har arbetat och betalat skatt i Storbritannien i fyra år.

Vad som behöver göras är att utveckla och modernisera socialförsäkringsförordningen så att den avspeglar dagens förhållanden och de nordiska ländernas välfärdssystem, framhåller de. En balanserad fördelning av kostnaderna och en solidaritet mellan medlemsländerna måste säkras.

Jämställdhet viktigt

Ministrarna för social- och hälsopolitik lyfter särskilt fram att jämställdhet är en viktig grund för socialförsäkringarna i Norden. Därför måste också EU:s regler i största möjliga utsträckning bygga på individuella rättigheter och avspegla dagens familjemönster och sampelet mellan arbete och familjeliv. I det ingår att kategoriseringen av vad som är familjeförmåner måste uppfattas som rättvis och rimlig.

Uttalandet från de nordiska ländernas arbetsmarknadsministrar handlar om arbetslöshetsförsäkringen. De påpekar att det är avsevärda skillnader i löner och levnadsvillkor mellan de 32 länderna inom EU/EES, och menar att reglerna om samordning av arbetslöshetsförsäkringarna måste ta hänsyn till detta. De får inte heller undergräva bruket av aktiva arbetsmarknadsåtgärder som de nordiska länderna har använt i årtal.

Emot längre tid för att söka jobb

Idag får den som är arbetslös ta med sig sin arbetslöshetsersättning för att söka jobb i andra länder i tre månader. Ett förslag som har diskuterats är att den perioden ska förlängas till sex månader. Det behövs inte, menar de nordiska ländernas regeringar. Rekryteringsmetoderna har utvecklats och numer använder man internet och modern kommunikationsteknologi för att söka jobb över gränserna, skriver arbetsmarknadsministrarna.

De säger det inte direkt, men hela uttalandet ger intryck av att de misstänker att det fuskas en hel del. Därför måste EU:s regler understödja användningen av en aktiv arbetsmarknadspolitik, som kombinerar förmåner med krav på att arbetstagaren är aktiv och tillgänglig. De måste också ge medlemsstaterna bättre möjligheter att kontrollera att personer som tar med sig sin arbetslöshetsersättning till andra länder verkligen söker jobb aktivt. Samordningsförordningen får inte underminera de höga ersättningsnivåer som flera länders socialförsäkringssystem innehåller, slutar arbetsmarknadsministrarna.

Statyn som ska minnas mötet mellan Sveriges kronprins Karl Johan och Rysslands tsar Alexander i Åbo 1812. Mötet fick stora konsekvenser för Norden. Sverige lovade att avstå från att göra krav på Finland i utbyte mot ryskt stöd för en union med Norge.

Dansen, ölen och makten

Det är mycket man inte vet om sina nordiska grannar. Som att stadsfullmäktige i Åbo i Finland håller sina möten på ett dansgolv.

KOMMENTAR

06.02.2016

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Under mottagningen på Rådhuset för deltagarna på konferensen "Hur mår du Norden?" går vi upp på den andra våningen, där de 67 representanterna i kommunens översta organ håller sina debatter. Där står stadsstyrelsens ordförande Olli A. Manni och berättar för dem som vill höra historien om salen.

Vi undrar över bänkarna i syntetisk läder från 60-talet där representanterna sitter parvis bakom otympliga och fyrkantiga bord, eftersom de står i skärande kontrast till kristallkro-

norna i taket, stuckaturen i nyrenässansstil och de överdådiga kakekuglarna.

- Stadshuset här i Åbo byggdes ursprungligen som ett societetshus för att den ryske tsaren och andra notabiliteter skulle kunna övernatta och arrangera bal när de besökte staden, säger Olli A. Manni.

Planeringen var inte den bästa. Åbo hade blivit huvudstad i Finland efter att Ryssland besegrade Sverige 1809. Men samma år som huset stod färdigt, 1812, beslöt tsaren att huvud-

staden skulle flyttas från Åbo till Helsingfors, som låg närmare St. Petersburg. För Åbo blev det ett hårt slag, eftersom staden länge varit den viktigaste i Finland; en stark köpstad med det första universitetet.

Rådhuset i Åbo.

Nu är Finland återigen mitt uppe i en av sina största förvaltningsreformer någonsin. Samma dag som den nordiska konferensen inleds har utredaren Lauri Tarasti presenterat sitt förslag om att en förvaltningsnivå mellan kommunerna och staten ska återinföras.

Finlands län, länsstyrelser och landshövdingar avskaffades i slutet av 2009, med undantag för Ålands landshövding. Men reformen uppfattas som misslyckad och nu föreslår utredaren att landet delas upp i 18 landskap med folkvalda beslutsfattare, som framförallt ska ha ansvar för sjukvården. 12 500 anställda kommer att få nya arbetsgivare i det första skedet av reformen och det blir mer än tusen nya folkvalda.

Olli A. Manni, som representerar Samlingspartiet, är skeptisk.

- Det ger mindre makt till de stora städerna, säger han.

Att makten flyttar på sig och att byggnader används till andra föremål än de var byggda för är en del av historiens gång. Efter mottagningen går vi vidare till en av de populäraste pubarna i Åbo, snett emot Rådhuset. Den ligger i en 90 år gammal bank. Istället för att sätta in eller ta ut kontanter kan man välja mellan 130 olika ölsorter som lagras i bankvalvet.

Men vi får inte dansgolvet i Rådhuset ur huvudet. Kanske för att dansen går som en röd tråd igenom den nordiska konferensen vi deltar på, där temat är "hållbarhet genom välfärd, kultur och jämställdhet". Den har bara pågått någon timme när Jennifer Joffs får alla deltagarna att resa sig och "tala med händerna". Parvis ska deltagarna följa motpartens handrörelser utan att beröra varandra. Nästa dag visar hon bilder från den dansfadder verksamhet hon driver, där pro-

fessionella dansare besöker seniorhem, handikappenheter, skolor och daghem.

Det är så långt bort från tsarens menuetter och polonäser som man kan komma. På den tiden skulle tsarens baler imponera genom sin elegans, lyx och storslagenhet. De skulle projicera bilden av ett mäktigt och välmående kejsardöme, enligt den ryske historikern A.I. Barkovetz.

Under konferensen handlar det om hur Norden ska kunna vidareutveckla välfärden och hur patienter och klienter ska mötas med förståelse, inte bara ur ett könsperspektiv, men att det också ska tas hänsyn till ålder, etnicitet, sexualitet, religion, funktionalitet, yrke och minoritetsstatus.

Ett av de projekt som beskrivs är vad som skedde när Eng-have plads i Köpenhamn skulle grävas upp på grund av byggandet av en ny tunnelbana. Det gick hårt ut över en grupp på 30-100 personer som brukade sitta och dricka öl under kastanjeträden. Ett gräsrotsprojekt sattes igång för att involvera gruppen och ställa krav till kommunen.

- Öldrickarna är "superanvändare" av den här sortens offentliga rum. De sitter där det mesta av dagen, hela året runt. Inga stadsplanerare, antropologer, arkitekter eller kommunalfolk har så mycket erfarenhet om det offentliga rummet som de har, heter det i en beskrivning av projektet.

Samhällen som bryr sig så mycket om till och med de mest utsatta på gatan, kan verka som om de uppnått ett slags välfärdens nirvana.

Men går utvecklingen verkligen i rätt riktning?

Som Anders Geertsen, chef för avdelningen för Kunskap och Välfärd i Nordisk ministerråd, påpekade på slutet av konferensen, har det också uppstått ett märkligt fenomen de senaste åren:

- Välståndet ökar och ökar, men det samma gör olikheten. Som den franske ekonomen Thomas Piketty har visat, är den ekonomiska olikheten i många länder nu på samma nivå, eller högre, än den var innan den franska revolutionen 1789.